

INHOUDSOPGAVE

BIJDRAGE VAN HET VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE POLITIEDIENSTEN TOT HET BELGISCHE ANTWOORD OP HET RAPPORT VAN HET EUROPEES COMITÉ TER VOORKOMING VAN FOLTERING EN VAN ONMENSELIJKE OF VERNEDERENDE BEHANDELING OF BESTRAFFING	1
1. AFLEVERING VAN BEWIJZEN VAN GOED ZEDELIIK GEDRAG	1
2. RECHT OP LEVEN EN VERBOD VAN FOLTERING	1
3. ARTIKEL 7 VAN HET INTERNATIONAAL VERDRAG INZAKE BURGERRECHTEN EN POLITIEKE RECHTEN	6
4. BIJKOMENDE VRAGEN	8

BIJDRAGE VAN HET VAST COMITÉ VAN TOEZICHT OP DE POLITIEDIENSTEN TOT HET BELGISCHE ANTWOORD OP HET RAPPORT VAN HET EUROPEES COMITÉ TER VOORKOMING VAN FOLTERING EN VAN ONMENSELIJKE OF VERNEDERENDE BEHANDELING OF BESTRAFFING¹

1. AFLEVERING VAN BEWIJZEN VAN GOED ZEDELIIK GEDRAG

De ministeriële omzendbrief van 1 juli 2002², die voorschrijft dat een gemotiveerd advies van de korpschef van de politie vereist is voorafgaand aan elke aflevering van een bewijs van goed zedelijk gedrag, meer in het bijzonder wanneer dit bewijs werd aangevraagd met het oog op de uitoefening van een activiteit die onder de begeleiding van minderjarigen valt, heeft aanleiding gegeven tot bepaalde interpretaties en interpellaties. Alvorens een gemotiveerd advies uit te brengen, werden de zogenaamde moraliteitsonderzoeken soms systematisch toevertrouwd aan de wijkinspecteurs, die in het wilde weg hun onderzoeken verrichtten en daarbij zelfs de burens van deze personen ondervroegen over het gedrag van deze laatsten³. Deze wisselende, min of meer belangrijke, “inmenging” van de politie in het privé-leven van personen die dergelijke bewijzen aanvroegen, had niet altijd een voldoende duidelijke wettelijke basis.

De ministeriële omzendbrief van de Federale overheidsdiensten Binnenlandse Zaken en Justitie van 3 april 2003⁴ vervulde de algemene richtlijnen die waren gegeven door de ministeriële omzendbrieven van 6 juni 1962 en 1 juli 2002. Voortaan kan het zogenaamde moraliteitsonderzoek enkel nog worden overwogen in uitzonderlijke gevallen wanneer de gerechtelijke (strafblad) en politionele (gegevensbank) informatie, maar ook de inlichtingen waarvan de wijkinspecteur kennis heeft zonder hiervoor op stap te gaan, twijfel doen rijzen over het zedelijk gedrag van de betrokkene. Deze bepalingen zouden geen polemiek meer moeten veroorzaken⁵.

2. RECHT OP LEVEN EN VERBOD VAN FOLTERING

“Het Comité meent te begrijpen dat het recht op een doeltreffende voorziening in rechte van de personen die illegaal in België verblijven wordt bedreigd door de verplichting die aan de politieambtenaren en aan de hulpofficieren van de procureur-generaal wordt opgelegd om het parket of de Dienst Vreemdelingenzaken in te lichten over de aanwezigheid van de klager op het grondgebied, wat, in de meeste gevallen, kan leiden tot de uitwijzing van de betrokkene. Welke oplossingen worden overwogen om het recht op een doeltreffende voorziening in rechte van deze personen te waarborgen?”

Bovenvermelde vraag is ongetwijfeld van algemeen belang, maar in verschillende recente verslagen wordt verwezen naar de aangifte aan de bevoegde overheid door een lid van de Dienst Enquêtes P van een persoon die illegaal in het land verbleef en moest worden verhoord op vraag van een onderzoeksrechter. Tijdens zijn verhoor werd ook een ander wanbedrijf in zijn hoofde vastgesteld.

Overeenkomstig de wet is elke politieambtenaar verplicht om elke schending van de wet die een misdaad of een wanbedrijf inhoudt, vast te stellen en te melden aan de bevoegde overheid door hierover proces-verbaal op te stellen en zich te voegen naar de richtlijnen van deze overheid. Ook overeenkomstig de wet is elke politieambtenaar er bovendien toe gehouden deze schendingen te melden aan de gerechtelijke overheid. Deze probleemstelling die veel ruimer is en ook betrekking heeft op het intern toezicht, de politiediensten en verschillende besturen, kan enkel worden opgelost door een wetswijziging, o.a. van het Wetboek van Strafvordering.

Inzake mensenhandel heeft de wet bijzondere beschermingsmechanismen ingebouwd. Rekening houdend met de risico's daaraan verbonden, zou deze wetgeving kunnen dienen als inspiratiebron voor de slachtoffers van mishandeling of hardhandig optreden door politieambtenaren. Het Vast Comité van Toezicht op de politiediensten heeft over het algemeen

aangehaalde geval verslag uitgebracht aan zijn Parlementaire begeleidingscommissie. Dit vraagstuk werd ook aangesneden in het kader van zijn bijdrage tot het antwoord op voornoemd verslag van het CPT⁶.

“(...) Wat is het resultaat van de toepassing van de wet van 24 november 1997 strekkende om het geweld tussen partners tegen te gaan (...)?”

Sinds 1996 – dus vóór de publicatie van de wet van 24 november 1997 – heeft het Vast Comité P bij de Belgische politiediensten onderzoek verricht naar de wijze waarop politieambtenaren klachten over geweld tussen partners behandelden⁷. Het eindverslag van dit onderzoek werd besproken in het aanvullend activiteitenverslag 1999 van het Vast Comité P⁸. Een terugkerende vaststelling was dat de meeste slachtoffers (over het algemeen vrouwen) hun klacht introkken, vandaar dat de gerechtelijke overheid de neiging had om de diverse processen-verbaal die haar werden toegezonden zonder gevolg te klasseren “in het belang van het gezin”. In de conclusies van zijn verslag vestigde het Vast Comité P de aandacht op het feit dat de politieambtenaren belast met het onthaal in de commissariaten geen specifieke opleiding kregen om de slachtoffers van gewelddaden op te vangen en dat de meesten de nieuwe wetgeving terzake, die in de loop van het onderzoek werd gepubliceerd, niet kenden. Bovendien was een zekere uniformiteit in de omschrijving van de inbreuken en in de tenlasteleggingswijzen die overstemmen met dit soort van wanbedrijven aan te raden (sommige politiekorpsen noemden de inbreuk “slagen en verwondingen”, andere spraken over “familiaal geschil”), wat soms leidde tot een gedifferentieerde behandeling door de gerechtelijke overheid.

Sindsdien leidde de wet van 7 december 1998 tot organisatie van een geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus tot de inplaatsstelling van een nieuw politielandschap, waarbij ook de uitoefening van het politieambt werd gewijzigd zoals voornamelijk geregeld door de wet van 5 augustus 1992 op het politieambt en de wet van 7 december 1998 op de geïntegreerde politie. Er werden zes functionaliteiten bepaald en opgelegd aan elke lokale politiezone; de functionaliteit “onthaal” is daar één van⁹. Vandaar dat heel wat politiezones inspanningen hebben geleverd om de onthaalbeambten (politieambtenaren en/of Calogs) specifieke opleidingen te kunnen laten volgen om een optimale dienstverlening te kunnen bieden aan de burgers.

In 2003 heeft het Vast Comité P zijn Dienst Enquêtes gelast om het onderzoek naar geweld tussen partners te actualiseren. De eerste tussentijdse resultaten van dit opvolgingsonderzoek zijn gekend en zijn, louter ter informatie, opgenomen als bijlage¹⁰.

“[...] Het Vast Comité P, wanneer het aantijgingen van politiegeweld ontvangt, voert dikwijls aan dat de versie van de klager en de versie van de leden van de politie tegenstrijdig zijn en besluit dan dat het onmogelijk is om de feiten te controleren. Deze stand van zaken toelichten en verduidelijken of er een diepgaand onderzoek wordt gevoerd wanneer dergelijke tegenstrijdigheden opduiken. Hoe verklaart de betrokken Staat het aanzienlijke verschil tussen het aantal klachten wegens de onwettige aanwending van geweld door de politiediensten en het aantal effectief uitgesproken veroordelingen (slechts 3 %) (par. 1.2.1, 1.2.2 en 2.2 van de afdeling met betrekking tot artikel 7)?”

Het Vast Comité P registreert de aantijgingen van inbreuken die rechtstreeks de waardigheid van de rechten en vrijheden van burgers aantasten door willekeurig, gewelddadig, onrechtmatig of niet handelen door politieambtenaren in de uitvoering van hun ambt in een afzonderlijke categorie, waartoe de gewelddaden tegen personen of goederen behoren. Het Vast Comité P neemt kennis van dergelijke inbreuken, hetzij via de klachten en aangiften die het ontvangt, hetzij via andere kanalen als gevolg van de wettelijke meldingsplicht. Het Vast Comité P onderzoekt elk feit dat hem ter kennis wordt gebracht op basis van een gestandaardiseerde methode, zodat elk feit wordt geregistreerd in een gegevensbank.

Het aantal aantijgingen van gebruik van geweld, 543 in 2002, is in 2003 gestegen tot 705. Er dient echter te worden verduidelijkt dat niet al deze aantijgingen van gewelddaden gegrond zijn want de klagers hebben een zekere perceptie van de gebeurtenissen die geen rekening houdt met hun eigen gedrag noch met de exacte omstandigheden waarin de feiten zich hebben voorgedaan, meer bepaald wanneer het gebruik van geweld gewettigd of gerechtvaardigd is.

De analyse van de beslissingen die door het Comité werden genomen in de klachtendossiers heeft aangetoond dat 20 % van de klachten in 2002 op geen enkel concreet element steunden, er onvoldoende bezwaren waren of dat ze ongegrond waren. Twee procent van de dossiers bleken gerechtelijke zaken te zijn en werden bijgevolg toegezonden aan het openbaar ministerie. In 25 % van de dossiers die het Comité zelf heeft onderzocht, kon geen enkele fout of disfunctie in aanmerking worden genomen. Daarentegen heeft 19 % van de onderzochte dossiers een individuele of organisatorische fout of disfunctie aan het licht gebracht.

De orde van grootte van bovenvermelde percentages blijft in 2003 behouden voor de door het Comité behandelde dossiers, wat betekent dat 45 % van de klachten het onderzoek van de feiten niet heeft "doorstaan", terwijl 43 % van de feiten voldoende gestaafd was om verder te worden onderzocht. De resterende 12 % heeft betrekking op klachten die niet tot de bevoegdheden van het Vast Comité P behoren of feiten die in de loop van het onderzoek werden geregulariseerd.

In 2003 werden in totaal 151 dossiers geopend wegens gewelddaden gepleegd door politieambtenaren in dienst. Een veertigtal dossiers werd verworpen omdat het draagvlak van de feiten onvoldoende was, uit 22 dossiers is gebleken dat er geen fout of disfunctie was gepleegd, 16 dossiers werden toegezonden aan het openbaar ministerie op basis van het vermoedelijk gerechtelijke karakter van de feiten, 52 dossiers werden voor onderzoek toegezonden aan de dienst intern toezicht van het betrokken politiekorps en 21 dossiers werden door de Dienst Enquêtes P onderzocht. Deze cijfers tonen duidelijk aan dat het Vast Comité P de problematiek van de gewelddaden gepleegd tijdens politie-interventies van nabij volgt.

Aangezien het niet over een tuchtrechtelijke of gerechtelijke bevoegdheid beschikt, laat het Vast Comité P daarenboven de behandeling van bepaalde dossiers over aan andere overheden, die hem inlichten van de door hen genomen beslissing. In 2003 werden 18 strafrechtelijke veroordelingen uitgesproken en 12 tuchtsancties genomen voor geweldsfeiten: 4 lichte sancties, 5 zware sancties, waaronder een ontslag en 3 voorlopige maatregelen.

In het kader van zijn jaarverslagen wees het Vast Comité P er in 2002 in de rubriek die specifiek is gewijd aan de informatie die hem wordt toegezonden op dat: *"Het Vast Comité P acht het, gelet op de invloed van het sepot op het interne tuchtbeleid, dan ook wenselijk met de gerechtelijke overheid een evaluatie te maken van het seponeringsbeleid ten overstaan van feiten waarbij politieambtenaren waren betrokken"*¹¹.

Het Vast Comité P stelt dan ook alles in het werk om de aandacht van de uitvoerende macht te vestigen op de analyses en onderzoeken die het terzake uitvoert.

Deze beknopte analyse van een aantal vaststellingen gedaan door het Vast Comité van Toezicht op de politiediensten toont voldoende aan dat dit Comité bijzondere aandacht besteedt aan de aantijgingen van politiegeweld. Deze klachten worden immers niet enkel gemeld aan de gerechtelijke instanties, ze worden eveneens opgevolgd in de zin dat het Vast Comité P de methodes en technieken voor de interceptie van verdachten, de ondervragingen van deze personen of de manier waarop ze worden behandeld tijdens hun opsluiting in een politiekantoor analyseert en becommentarieert. Het grote aantal aantijgingen van politiegeweld tegen sommige politieambtenaren wekt eveneens een reactie op van het Vast Comité P. Er wordt met name een bezoek gebracht aan de verantwoordelijken van de betrokken politiekorpsen of -diensten om na te gaan of er klare en duidelijke richtlijnen worden verspreid en in herinnering gebracht van de personeelsleden en om erop aan te dringen dat dit zou gebeuren.

Vaak zijn deze klachten wegens politiegeweld gericht tegen de interventiediensten omdat deze diensten het vaakst in contact komen met het publiek. Er zijn verschillende denkbeeldige situaties mogelijk. Volgens de verklaring die wordt gegeven door de betrokken politieambtenaren en die niet wordt tegengesproken door de klagers, is het gebruik van geweld, behalve in eerder zeldzame gevallen, het gevolg van een interceptie van een verdachte na een achtervolging. Nogal vaak moet de politieambtenaar om een verdachte te kunnen grijpen hem eerst doen vallen om hem te immobiliseren. De verdachte kan zich dan op verschillende plaatsen verwonden (gezicht, knieën, benen, handen). De politieambtenaar

hanteert hierbij meestal de interventietechnieken die worden onderwezen in de politiescholen¹² en houdt de verdachte op de grond door met zijn knie op de rug van de verdachte te gaan zitten. Aangezien de verdachte zich hiertegen verzet, wordt hij geboeid, met de handen op de rug, om hem in bedwang te houden. Deze maatregelen kunnen uiteraard pijn en lichamelijke letsels veroorzaken, zelfs sporen achterlaten op het lichaam. Het komt zeer geregeld voor dat de verdachte, wanneer hij klacht neerlegt tegen de politieambtenaar, deze letsels toont als bewijs van de mishandeling en beweert dat deze letsels het resultaat zijn van onnodig toegebrachte slagen en niet van een val. Dergelijke aantijgingen worden, nogal geregeld, geuit door minderjarigen of jongvolwassenen die om allerlei redenen meerdere uren van hun vrijheid werden beroofd en hun eigen fout gedrag tegenover hun ouders proberen te rechtvaardigen door de politie ervan te beschuldigen dat ze tegen hen gewelddadig is opgetreden. Wanneer men de medische attesten die de "slachtoffers" bij hun klachtneerlegging voorleggen, onderzoekt, wordt daarenboven nogal vaak vastgesteld dat deze documenten werden opgesteld lang nadat de aangegeven feiten zich hadden voorgedaan en dat de term "pijngevoel" vaak werd gebruikt door de artsen. In dergelijke omstandigheden is het uiterst moeilijk om met voldoende zekerheid vast te stellen dat de politieambtenaren tegen wie de klachten zijn ingediend, verantwoordelijk zijn voor deze letsels.

Het Vast Comité P is zich ervan bewust dat sommige politieambtenaren zonder twijfel misbruik kunnen maken van hun ambt en van hun prerogatieven, maar het stelt eveneens vast dat veel particulieren zich tot de instelling wenden om gerechtelijke procedures die tegen hen zijn aangespannen te vertragen (onder meer als gevolg van weerspanning) of om twijfel te zaaien over de opportuniteit of proportionaliteit van bepaalde politie-interventies die tegen hen waren gericht. Het Vast Comité P diende jammer genoeg een zekere toename van dit soort klachten vast te stellen.

Naast de reactieve onderzoeken die worden gevoerd bij politiekorpsen of -diensten waarin sommige leden worden verdacht van gewelddaden, worden er door het Vast Comité P ook zogenaamde "proactieve" onderzoeken gevoerd. Het Vast Comité P brengt onverwachte bezoeken aan de commissariaten en onderzoekt de doorgangscellen; wanneer er personen in opgesloten zijn, worden zij ondervraagd over de omstandigheden van hun aanhouding en hun opsluiting. Het Vast Comité P observeert ook geregeld grootschalige operaties georganiseerd door de ordediensten. Op basis van deze observaties kan het Comité zich een beeld vormen van de manier waarop de politieambtenaren zich wenden tot het publiek en optreden ten aanzien van verdachten. Dankzij deze "externe" visie van de politiepraktijken door dit proces van informatie-inzameling heeft men een beter zicht op het verloop van de gebeurtenissen en de concrete interacties tussen de politie en de burgers. De globale conclusies die uit deze operaties worden getrokken, worden samen met de aanbevelingen bekendgemaakt.

Eind december 2003 werden alle kandidaat-politieambtenaren die bijna hun opleiding hadden voltooid, met de goedkeuring van de directies van de scholen of opleidingscentra, onderworpen aan een test (casus). Deze test had tot doel te meten in welke mate ze hun vaardigheden over de diverse onderwezen materies in de praktijk op een correcte, intelligente en verantwoorde manier konden toepassen. De resultaten van deze test tonen aan dat de opleiding nog te vaak te theoretisch is en onvoldoende is toegespitst op het werk op het terrein. Op basis van deze studie zal het Vast Comité P aanbevelingen doen aan de Directie van de opleiding (DPF) en aan de directies van de verschillende politiescholen van het land.

"Hoe doeltreffend zijn de procedures van intern en extern toezicht op de politiediensten? Bepaalde informatie wijst erop dat de leden van de Dienst Enquêtes van het Comité P gedetacheerd zijn uit een politiedienst of een bestuur. Welke garanties zijn er dat dit systeem onafhankelijk is?"

Het opleidingsniveau vereist om te solliciteren voor de job, de selectie op basis van een schriftelijk examen en een assessment, de stage die ze dienen te volbrengen, zijn allemaal elementen die garant staan voor de ernst en het professionalisme van de leden van de Dienst Enquêtes P. De voortgezette opleidingen die hen worden geboden, zowel op gerechtelijk vlak als op het vlak van management, vergroten hun capaciteit om het hoofd te bieden aan de situaties waarmee ze worden geconfronteerd.

De controleprocedures die de leden van de Dienst Enquêtes P naleven, zijn geïnspireerd op

de laatste publicaties op het vlak van management en de cursussen die in deze materie worden gegeven door externe consultants. De onderzoeken die hen worden toevertrouwd, worden uitgevoerd volgens vooraf bepaalde processen en vaak op basis van gedetailleerde schema's die het mogelijk maken een politiekorps of -dienst volledig door te lichten, de sterke en zwakke punten ervan te bepalen, aanbevelingen te formuleren, maar ook om zeer gericht een gebruikelijke praktijk of werksfeer binnen een departement te bestuderen.

De doeltreffendheid van de interventies van de Dienst Enquêtes P wordt op korte of middellange termijn gemeten. Van bij de aanvang van een onderzoek naar een bepaald politiekorps of -dienst stellen de commissarissen-auditors van het Vast Comité P een zekere vorm van bewustwording vast bij een groot deel van de, om niet te zeggen alle, gesprekspartners: meestal realiseren ze zich immers snel en duidelijk dat er een probleem is en dat de commissarissen-auditors niet optreden om de verantwoordelijken te bestraffen, maar om hen te helpen om hun handel- of zijnswijze te verbeteren. Het optreden van de Dienst Enquêtes beoogt dus welbepaalde doelstellingen: de disfuncties opsporen, de betrokkenen hiervan kennis laten nemen, hun medewerking vragen en de gesprekspartners ertoe aanzetten om samen naar oplossingen te zoeken.

In het kader van zijn zogenaamde proactieve acties, wanneer de Dienst Enquêtes P de politiepraktijken observeert, spreekt het voor zich dat er geen onmiddellijke interactie is. De invloed van de Dienst Enquêtes P zal later blijken uit een schriftelijk relaas van alle gedane vaststellingen vergezeld van algemene aanbevelingen; dit alles zal worden toegestuurd aan de betrokken korpsen en diensten. De benadering blijft doorgaans constructief en *a priori* positief; het is geenszins de bedoeling individuen aan de kaak te stellen, maar hen als voorbeeld te gebruiken, zonder ze bij naam te noemen, om de aandacht te vestigen op een afwijkend of verwerpelijk gedrag. Zo kan iedereen genieten van het resultaat van de onderzoeken en uitgevoerde studies. In bepaalde omstandigheden echter, met name gezien de ernst of de specificiteit van de aangeklaagde feiten of situaties, kan dit soms lichtjes anders zijn.

Bij de toebedeling van de opdrachten aan de leden van de Dienst Enquêtes P wordt rekening gehouden met hun herkomst. Er zal hen nooit worden gevraagd om op te treden in hun korps van oorsprong, opdat ze te allen tijde in alle onafhankelijkheid zouden kunnen handelen.

Voorts moet worden opgemerkt dat het Comité en dus zijn Dienst Enquêtes rechtstreeks vallen onder het gezag van het Parlement en dat hun activiteiten worden gevolgd en gecoacht door een Begeleidingscommissie *ad hoc*.

De leden van de Dienst Enquêtes van het Vast Comité van Toezicht op de politiediensten worden benoemd door het Vast Comité van Toezicht op de politiediensten voor een vernieuwbare termijn van vijf jaar. Niettegenstaande overeenkomstig artikel 20, 2^{de} lid van de wet van 18 juli 1991, ten minste de helft van de leden wordt gedetacheerd uit een politiedienst of uit een bestuur, verleent deze benoeming hen een specifiek statuut dat zeer recent nog werd verduidelijkt door de wet van 3 mei 2003 tot wijziging van de wet van 18 juli 1991. De goedkeuring van deze wet was de gelegenheid om te herinneren aan en de nadruk te leggen op het karakter van extern toezicht van het Vast Comité van Toezicht op de politiediensten en zijn Dienst Enquêtes alsook op de specificiteit van het statuut van zijn leden.

De artikelen 20, 20*bis*, 22*bis*, 22*ter* en 22*quater* van de wet van 18 juli 1991 stellen voortaan zeer duidelijk dat:

Art. 20: *“De leden van de Dienst Enquêtes P worden, op voordracht van de directeur-generaal van de Dienst Enquêtes P, benoemd en afgezet door het Vast Comité P.*

Ten minste de helft van de leden worden, voor een vernieuwbare termijn van vijf jaar, gedetacheerd uit een politiedienst of uit een bestuur waarin zij ten minste vijf jaar ervaring hebben opgedaan in ambten die verband houden met de activiteiten van de politiediensten. De leden van de Dienst Enquêtes P leggen dezelfde eed af als de directeur-generaal van de Dienst.

Zij behouden in de dienst of het bestuur waaruit zij gedetacheerd zijn hun rechten op bevordering en op weddeverhoging.

Om benoemd te kunnen worden, moeten zij beschikken over de nodige kwaliteiten van loyaliteit, discretie en integriteit voor de verwerking van gevoelige gegevens of houder zijn van een veiligheidsmachtiging van het niveau "zeer geheim", krachtens de wet van 11 december 1998 betreffende de classificatie en de veiligheidsmachtigingen.

De aanstelling, naar gelang het geval, in de graad van hoofdcommissaris van politie of van commissaris van politie wordt van rechtswege toegekend aan de commissaris van politie of

aan de hoofdinspecteur van politie die door het Vast Comité P is benoemd met toepassing van het eerste lid vanaf het ogenblik van zijn eedaflegging en ten vroegste op 1 april 2001.

De aanstelling blijft geldig zolang het betrokken personeelslid lid blijft van de Dienst Enquêtes. Het lid van de Dienst Enquêtes dat is aangesteld met toepassing van deze wet geniet geen enkele weddetoeslag gebonden aan deze aanstelling.”

Art. 20bis: “§ 1. Het Vast Comité P oefent ten opzichte van de leden van de federale en van de lokale politie die naar zijn Dienst Enquêtes gedetacheerd zijn, de bevoegdheden uit bedoeld in de artikelen 19, 1° en 2°, en 20, 1° en 2°, van de wet van 13 mei 1999 houdende het tuchtstatuut van de personeelsleden van de politiediensten.

§ 2. Wanneer een personeelslid van de federale politie of van de lokale politie, op het ogenblik van de feiten die het ten laste worden gelegd, lid was van de Dienst Enquêtes van het Vast Comité P, blijft het voor deze feiten onderworpen aan de tuchtrechtelijke autoriteit van het Vast Comité P.

§ 3. In de gevallen bedoeld in de §§ 1 en 2, houdt een lid van het Vast Comité P zitting als bijzitter in de tuchtraad in de plaats van de bijzitter bedoeld in artikel 40, eerste lid, 2°, van de wet van 13 mei 1999 houdende het tuchtstatuut van de personeelsleden van de politiediensten.”

Art. 22bis: “Voor de bevordering door verhoging in graad, wordt het lid van de Dienst Enquêtes bekleed met de graad van commissaris van politie die op het einde van de hernieuwbare termijn van vijf jaar bedoeld in artikel 20, tweede lid, een laatste evaluatie met de eindvermelding “goed” heeft, vrijgesteld van de voorwaarde bedoeld in artikel 32, 3°, van de wet van 26 april 2002 houdende de essentiële elementen van het statuut van de personeelsleden en houdende diverse andere bepalingen met betrekking tot de politiediensten.

Voor de bevordering door de overgang naar een hoger kader, wordt het lid van de Dienst Enquêtes bekleed met de graad van hoofdinspecteur van politie dat op het einde van de hernieuwbare termijn van vijf jaar bedoeld in artikel 20, tweede lid, een laatste evaluatie met de eindvermelding “goed” heeft, vrijgesteld van de selectieproeven bedoeld in artikel 39 van de wet van 26 april 2002 houdende de essentiële elementen van het statuut van de personeelsleden van de politiediensten en houdende diverse andere bepalingen met betrekking tot de politiediensten. De vrijstellingen bedoeld in de vorige leden gelden zonder tijdsbeperking.”

Art. 22ter. “Het lid van de Dienst Enquêtes, kandidaat voor een functie binnen de politiediensten en daartoe geschikt verklaard, geniet voorrang op alle andere kandidaten voor deze functie zelfs indien deze andere kandidaten een voorrang hebben, toegekend krachtens de wet.

De in het eerste lid beoogde voorrang geldt gedurende twee jaar na afloop van een tweede periode van vijf jaar gepresteerd binnen de Dienst Enquêtes, maar kan slechts eenmaal worden aangewend door het personeelslid dat kandidaat is voor een functie binnen de politiediensten.”

Art. 22quater. “Het lid van de Dienst Enquêtes dat, op het einde van de eerste hernieuwbare termijn van vijf jaar bedoeld in artikel 20, tweede lid, een laatste evaluatie met eindvermelding “goed” heeft, mag aan het Vast Comité P zijn definitieve overgang naar het organiek statutair kader van de Dienst Enquêtes van het Vast Comité P vragen.

Het lid van de Dienst Enquêtes dat, op het einde van de twee hernieuwbare termijn van vijf jaar bedoeld in artikel 20, tweede lid, een laatste evaluatie met de eindvermelding “goed” heeft kan van rechtswege worden opgenomen in het organiek statutair kader van de Dienst Enquêtes van het Vast Comité P.”

De onafhankelijkheid en de neutraliteit van de leden van de Dienst Enquêtes P worden nog versterkt door een specifiek statuut dat momenteel wordt geconcretiseerd en dat binnenkort ter goedkeuring aan het Parlement zal worden voorgelegd.

3. ARTIKEL 7 VAN HET INTERNATIONAAL VERDRAG INZAKE BURGERRECHTEN EN POLITIEKE RECHTEN

“Politiegeweld tegen personen die voorlopig zijn aangehouden (gebrek aan transparantie in het voeren van onderzoeken en moeilijke toegang tot informatie)”

In 2002 had het Vast Comité P zijn Dienst Enquêtes de opdracht gegeven om het onderzoek naar de amigo's dat in 1997¹³ was aangevat, te actualiseren. Dit opvolgingsonderzoek had aan het licht gebracht dat, op sommige plaatsen, gebreken die eerder aan de kaak waren gesteld zoals de netheid van de opsluitingscellen nog steeds te wensen overlieten, dat de opgesloten personen onvoldoende of niet worden bewaakt, dat zij geen voedsel of drank krijgen, dat de wet van 5 augustus 1992 op het politieambt verkeerd wordt geïnterpreteerd. Naar aanleiding van deze vaststellingen werden aanbevelingen gedaan en verspreid door het Vast Comité P. Deze aanbevelingen werden ook besproken in de groep *ad hoc* van de Federale overheidsdienst Binnenlandse Zaken.

Het Vast Comité P houdt echter rekening met de moeilijkheden die heel wat politiechefs ondervinden omdat ze, veeleer dan te beschikken over een centraal politiekantoor, hun personeel moeten verspreiden over verschillende gebouwen, een erfenis van de voormalige politiestructuren. Deze gebouwen zijn vaak onaangepast en hun infrastructuur biedt geen garantie voor functionaliteit en comfort, niet voor de personeelsleden die er moeten werken en *a fortiori* niet voor de personen die er zijn opgesloten.

De wet van 5 augustus 1992 op het politieambt¹⁴ en verscheidene interne richtlijnen die herinneren aan de inhoud ervan benadrukken dat de politieambtenaren aangehouden, gevangen of opgehouden personen niet, buiten noodzaak, mogen blootstellen aan publieke nieuwsgierigheid; dat ze deze personen zonder hun instemming niet mogen onderwerpen of laten onderwerpen aan vragen van journalisten of derden ... Niettemin is de infrastructuur van de lokalen van de politieposten of gerechtsgebouwen in sommige gevallen dusdanig dat dit respect tegenover de aangehouden personen niet kan worden geëerbiedigd.

In 2003 werd een ontwerp van koninklijk besluit opgesteld betreffende de infrastructuur van doorgangscellen en heeft een ministeriële omzendbrief¹⁵ de voorwaarden vastgelegd voor het dragen van de kosten met betrekking tot de bevoorrading van bestuurlijk en gerechtelijk aangehouden personen.

In 2003 bracht de Dienst Enquêtes P geregeld bezoeken aan diverse opsluitingscellen in de politiecommissariaten. Deze bezoeken zullen in 2004 worden voortgezet. Telkens worden aanbevelingen gedaan. Zo werd er bijvoorbeeld aan herinnerd dat de politieambtenaar erop moet toezien dat er eerbied wordt getoond voor de mens tijdens de fouillering voor de opsluiting in een cel (fouillering aan het lichaam). Het is niet aangewezen om een persoon die onderworpen is aan dit soort van fouillering systematisch zonder gerechtelijke of politionele rechtvaardiging te verplichten om kniebuigingen te doen, terwijl hij naakt is, om na te gaan of hij niet een of ander voorwerp verstopt heeft in zijn lichaamsopening(en) (meer bepaald indien het motief van de aanhouding dergelijke maatregel niet rechtvaardigt).

Uit recente vaststellingen gedaan door de Dienst Enquêtes P blijkt dat, hoewel in bijna alle politiecommissariaten een aanhoudingsregister wordt bijgehouden, dit register slechts gedeeltelijk beantwoordt aan de aanbevelingen van het CPT¹⁶, dat zou willen dat het register veel uitgebreider was (aanduiding van het tijdstip waarop de betrokkene wordt ingelicht over zijn rechten; tekenen van wonden of van geestesgestoordheid; tijdstip waarop de naasten/het consulaat/de advocaat werden gecontacteerd; tijdstip waarop ze de opgeslotene bezochten; tijdstip van de maaltijden; periodes van ondervraging; tijdstip waarop de betrokkene werd overgebracht of in vrijheid gesteld; toegang van de advocaat tot een register). Aangezien deze aanbevelingen van het CPT niet werden bekrachtigd door de Belgische overheid, zijn de korpschefs niet geneigd om ze in de praktijk te zetten. Er moet worden opgemerkt dat, in sommige cellencomplexen van de politie, de rechten van de aangehouden personen zijn opgehangen en zichtbaar zijn voor de gevangenen. Dit document is in verschillende talen opgesteld. Het Vast Comité P was en is voorstander om deze praktijk te veralgemenen.

Het Vast Comité P wenst echter eens te meer te onderstrepen dat sommige intervenanten, diensten of instellingen nog te vaak lijken te vertrekken vanuit een negatieve *a priori* ten aanzien van de opsluitingen waarvoor de politiediensten instaan. Er wordt immers nogal vaak *ex abrupto* verklaard dat de politie de aangehouden personen mishandelt, doorgaans enkel en alleen op basis van enkele zeldzame aantijgingen van gevangenen waarbij slechts één versie werd gehoord die onvoldoende werd gecontroleerd¹⁷. Niettegenstaande uit de onderzoeken gevoerd door het Vast Comité P bepaalde excessen zijn gebleken, zou de veralgemening die er soms wordt van gemaakt, in vele gevallen moeten worden genuanceerd.

De gegrondheid van de aangiften wegens politiegeweld tegen opgesloten verdachten – zowat twintig gevallen per jaar – blijft moeilijk aan te tonen omdat ze vaak worden tegengesproken door een proces-verbaal wegens weerspanning tijdens de ondervraging of de opsluiting in de cel.

Dat de aangehoudene van bij het begin van de vrijheidsberoving een beroep kan doen op een advocaat wordt over het algemeen gezien als een garantie tegen mishandeling. Behalve het feit dat dit een herziening van het Belgische rechtsstelsel zou inhouden (de betwiste bestuurlijke aanhoudingstermijn op 12 uur en die van gerechtelijke aanhouding op 24 uur), moet ook rekening worden gehouden met het feit dat de gerechtelijke aanhouding in elk geval moet worden bevestigd door een magistraat.

4. BIJKOMENDE VRAGEN

In het verlengde van verschillende precieze vragen van experts van de regering, heeft het Vast Comité P bijkomende informatie gevoegd bij de analyse van de situatie die het reeds eerder had gemaakt.

Het jaarverslag 2002 van het Vast Comité van Toezicht op de politiediensten bevat een paragraaf betreffende het intern toezicht van de politiediensten: *“Aangezien dit type van toezicht kadert in een veel ruimere context, heeft het Vast Comité P eind 2001 beslist toezicht uit te oefenen op de functie intern toezicht. Na een eerste analyse van de ingezamelde gegevens, heeft het Vast Comité P, met medewerking van externe experts, in de loop van het jaar 2002 een onderzoeksmethodologie ontwikkeld en aangenomen. Later werd deze methodologie voorgesteld aan de Begeleidingscommissie, die ze heeft goedgekeurd. We zijn gestart met een specifieke controle van het intern toezicht in 20 politiezones. De komende maanden zal hierover een bijzonder verslag worden opgesteld”*¹⁸.

In hoeverre zijn de resultaten beschikbaar?

In welke mate heeft het Vast Comité van Toezicht op de politiediensten reeds de doelmatigheid van de Algemene inspectie geëvalueerd?

“Heeft het Vast Comité van Toezicht op de politiediensten in 2003 relevantie dossiers behandeld met betrekking tot het gebruik van geweld door de politiediensten in het kader van de repatriëring van vreemdelingen?”

De voormalige inspecties van de rijkswacht en van de gerechtelijke politie waren politiediensten in de zin van artikel 3 van de wet van 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten, zelfs indien een eerder theoretische discussie had kunnen worden gevoerd over de bijzondere aard van de inspectie van de gerechtelijke politie. In aansluiting op de stemming van de wet van 7 december 1998 tot organisatie van een geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus en de bespreking van het wetgevend initiatief dat aanleiding zou geven tot de wet van 1 april 1999 tot wijziging van voornoemde wet van 18 juli 1991, werd niet alleen duidelijk en als het ware ten overvloede en dit in het verlengde van eerder misleidende en overbodige discussies gesteld dat de Algemene inspectie van de federale politie en van de lokale politie opgericht door titel V van voornoemde wet van 7 december 1998 een politiedienst was in de zin van artikel 3 van voornoemde wet van 18 juli 1991, maar werd bovendien in het nieuw artikel 14bis bepaald dat: *“Het Vast Comité P stelt ook onderzoeken in naar de activiteiten en de werkwijzen van de algemene inspectie van de federale en van de lokale politie. (...) De commissaris-generaal van de federale politie, de algemene inspectie van de federale politie en van de lokale politie en de korpschefs van de lokale politie sturen aan het Vast Comité P ambtshalve een kopie van de klachten en aangiften die zij betreffende de politiediensten hebben ontvangen en bij het afsluiten van het onderzoek een korte samenvatting van het resultaat ervan. (...) Deze gegevens kunnen door het Vast Comité P opgeslagen en verwerkt worden ten behoeve van zijn wettelijke opdrachten van toezicht op de politiediensten en teneinde een analyse te maken van het algemeen en globaal functioneren van de politiediensten en van de individuele politieambtenaren alsook teneinde aan de overheden voorstellen te formuleren om de werking van de politiediensten te verbeteren. (...)”*. Overeenkomstig deze laatste bepaling, ontvangt het Comité zeer geregeld een hele reeks informatie en gegevens van de politiediensten waaronder de Algemene inspectie van de federale politie en van de lokale politie (AIG). Het

komt ook nogal geregeld voor dat het Comité, in het kader van bepaalde van zijn onderzoeken, kopieën van dossiers of uittreksels uit dossiers vraagt aan en krijgt van de AIG. Bovendien heeft het Comité, in de loop der jaren, verschillende klachten en aangiften ontvangen betreffende de activiteiten of de werking van de voormalige algemene inspectie van de rijkswacht of van de huidige AIG alsook van andere algemene inspecties of specifiek interne toezichten of sommige van hun leden en, in het verlengde daarvan, hebben het Comité en zijn Dienst Enquêtes verscheidene al dan niet gerechtelijke onderzoeken gevoerd.

In het kader van sommige van deze klachten, heeft het Comité een kopie gevraagd en gekregen van bepaalde dossiers van de AIG en is het soms ook overgegaan tot een tweede lezing van bepaalde dossiers, in het kader van een of andere klacht of aangifte, of heeft het de geldigheid of de relevantie ervan gecontroleerd. Behalve een dergelijke controle op bepaalde activiteiten van de Algemene inspectie, op bepaalde van haar methodes, preciseert artikel 9 van de wet van 18 juli 1991 in zijn tweede paragraaf dat: *“De politiediensten zenden uit eigen beweging aan het Vast Comité P de reglementen en richtlijnen over, alsook alle documenten die de handelwijze van de leden van die diensten regelen. Het Vast Comité P en de Dienst Enquêtes voor de politiediensten zijn ertoe gerechtigd alle teksten die zij noodzakelijk achten voor het vervullen van hun opdracht, te laten overleggen”*.

Tot op heden heeft het Vast Comité P echter nooit een kopie ontvangen van een reglement, richtlijn of elk ander document tot regeling van het gedrag van de leden van de algemene inspectie van de rijkswacht, van de algemene inspectie van de gerechtelijke politie bij de parketten noch van de huidige algemene inspectie van de federale politie en van de lokale politie.

Hoewel het artikel 14^{ter} stelt dat *“De commissaris-generaal van de federale politie, de korpschefs van de lokale politie, de inspecteur-generaal van de federale en de lokale politie en de leiding van de politiediensten bedoeld in artikel 3, die een jaarverslag of een ander algemeen verslag over hun werking opstellen, sturen binnen twee weken een exemplaar hiervan aan de voorzitter van het Vast Comité P”*, heeft het Vast Comité P tot op heden behoudens haar jaarverslag 2002 nog geen enkel verslag ontvangen over de werking van de AIG.

Daarnaast, in het kader van bepaalde grootschalige onderzoeken, heeft het Comité ook een kopie van de dossiers of stukken van onderzoeksdossiers van de AIG gevraagd en meestal gekregen (of van de algemene inspecties van de rijkswacht of van de gerechtelijke politie). Het einde van paragraaf twee van vornoemd artikel 9 stelt inderdaad dat. *“Het Vast Comité P en de Dienst Enquêtes voor de politiediensten zijn ertoe gerechtigd alle teksten die zij noodzakelijk achten voor het vervullen van hun opdracht, te laten overleggen”*. Meer in het bijzonder in het opvolgingsdossier van de eventuele folteringen, onmenselijke of vernederende handelingen door de politiediensten, meer bepaald van overgebrachte of gerepatrieerde personen, heeft het Vast Comité van Toezicht op de politiediensten, op vraag van het Parlement, een toezichtsonderzoek geopend met betrekking tot de problematiek van de overbrengingen en repatriëringen van personen die illegaal in het land verblijven. In dit verband wordt geregeld van gedachten gewisseld met de AIG die ook onderzoeken terzake voert, met name op het terrein. Er dient te worden opgemerkt dat in de loop der jaren het Comité en zijn Dienst Enquêtes in dit domein gerechtelijke en niet-gerechtelijke onderzoeken hebben gevoerd. Wij hebben deze onderzoeken elders aangehaald. We mogen evenmin uit het oog verliezen dat een van de specificiteiten van het Vast Comité P omschreven is in artikel 1 van de wet van 18 juli 1991 dat stelt dat: *“Het toezicht heeft in het bijzonder betrekking op de bescherming van de rechten die de Grondwet en de wet aan de personen waarborgen (...)”*. Gaat het werkelijk over iets anders in geval van overbrenging of repatriëring van personen?

Tevens dient opgemerkt dat in 2003 het Comité of zijn Dienst Enquêtes rechtstreeks zes klachten hebben behandeld die te maken hebben met problemen van overbrenging, uitwijzing of repatriëring van vreemdelingen. Twee dossiers zijn nog lopend. Het onderzoek van een ander dossier wordt voortgezet in het kader van het toezichtsonderzoek naar de overbrengingen en repatriëringen. In twee dossiers wacht het Comité het einde van het gerechtelijk onderzoek af om de specifiek politionele aspecten van de interventie te bestuderen. In twee dossiers heeft het Comité besloten tot afwezigheid van disfunctie. In een dossier waarin politieambtenaren een jong kind op intimiderende wijze waren gaan ophalen op

school in het kader van de uitwijzing van de ganse familie, heeft het Comité besloten tot het bestaan van een disfunctie. De betrokken politiedienst heeft een aantal maatregelen genomen om te vermijden dat dergelijk gedrag zich nog zou voordoen. In het kader van de globale monitoring van de algemene werking van de politiediensten, heeft het Comité ook kennis genomen van vijf bijkomende klachten die rechtstreeks werden onderzocht door de dienst intern toezicht van de betrokken politie.

-
- 1 Dossier nr. 6758/2001.
 - 2 Minister van Binnenlandse Zaken, omzendbrief van 1 juli 2002 tot wijziging en coördinatie van de omzendbrief van 6 juni 1962 houdende de algemene onderrichtingen betreffende de getuigschriften van goed zedelijk gedrag (B.S. van 6 juli 2002).
 - 3 Dossier nr. 2851/2003 van het Vast Comité P.
 - 4 Belgisch Staatsblad van 15 april 2003.
 - 5 Als bijlage vindt u een kopie van bepaalde uittreksels uit een synthese over het onderzoek betreffende deze problematiek.
 - 6 Raad van Europa, Antwoord van de Belgische regering op het rapport van het Europees Comité ter voorkoming van foltering en van onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing (CPT) ingevolge zijn bezoek aan België van 25 november tot 7 december 2001, CPT/Inf (2003) 32, p. 21-23.
 - 7 Dossier nr. 6783/1996 van het Vast Comité P.
 - 8 Aanvullend activiteitenverslag 1999 van het Vast Comité van Toezicht op de politiediensten, Parl. St., Kamer, 1999-2000, nr. 0827/001 en Senaat, 1999-2000, nr. 2-538/1, punt 5.8., p. 63 e.v.
 - 9 Koninklijk besluit van 17 september 2001 tot vaststelling van de organisatie- en werkingsnormen van de lokale politie teneinde een gelijkwaardige minimale dienstverlening aan de bevolking te verzekeren (B.S. van 12 oktober 2001) en de omzendbrief van de minister van Binnenlandse Zaken PLP 10 van 9 oktober 2001 over hetzelfde onderwerp (B.S. van 16 oktober 2001).
 - 10 Als bijlage vindt u een kopie van de syntheses van de onderzoeken die het Vast Comité van Toezicht op de politiediensten de afgelopen jaren in dit domein heeft verricht.
 - 11 Activiteitenverslag 2002 van het Vast Comité van Toezicht op de politiediensten, Parl. St., Kamer, 2003-2004, nr. 0453/001 en Senaat, 2003-2004, nr. 3-320/1, p. 202.
 - 12 De toepassing van deze technieken kan soms enigszins worden bekritiseerd.
 - 13 Onderzoeksverslag “de amigo’s of de veiligheidskamers gevestigd in de gebouwen van de Belgische politiediensten”, 2002.
 - 14 Artikel 35 van de wet op het politieambt: *“De politieambtenaren mogen aangehouden, gevangen of opgehouden personen, buiten noodzaak, niet aan publieke nieuwsgierigheid blootstellen”*.
 - 15 Federale overheidsdienst Binnenlandse Zaken. Omzendbrief van 3 januari 2003 betreffende de bevoorrading van personen in arrest, met uitzondering van diegenen die het voorwerp uitmaken van een opsluiting in een strafinrichting (B.S. van 28 januari 2003).
 - 16 CPT = het Europees Comité ter voorkoming van foltering en van onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing.
 - 17 Rapport van het CPT goedgekeurd op 5 juli 2002 ingevolge zijn bezoek aan België van 25 november tot 7 december 2001.
 - 18 Activiteitenverslag 2002 van het Vast Comité van Toezicht op de politiediensten, Parl. St., Kamer, 2003-2004, nr. 0453/001 en Senaat, 2003-2004, nr. 3-320/1, p. 73.